

25.03.076

AKTIVIST MOT FARENS RASISTREGIME

1989?

Far og sønn – Ian og Alec Smith – er uenige om absolutt alt når det gjelder Zimbabwe – både i fortid og nåtid. Ian Smith var statsminister i det tidligere Rhodesia. Under frigjøringskampen samarbeidet Alec Smith, i egenskap av prest, sammen med de svarte mot farens rasistregime. I en serie på fem programmer i P2 forteller Alec Smith om sitt liv som statsministerens sønn, slik han opplever det gjennom sin bok «Nå kaller jeg han bror».

P2 mandag 9.02

I mange år var far og jeg fremmede overfor hverandre. Vi levde i to forskjellige verdener, og hadde overhodet ingen kontakt.

Det sier Alec Smith, sønnen til den tidligere statsministeren i Rhodesia, Ian Smith. Ian Smith styrte Rhodesia med hard hånd, nærmest som en apartheid-stat, etter at han hadde løsrevet landet fra det britiske kolonistyre i 1965.

De første barneårene, da familien levde på farmen ute på landsbygda, opplevde Alec som en lyk-

kelig tid. Men da familien flyttet inn i statsministerboligen i Salisbury, mistet Alec etter hvert kontakten med foreldrene. — Far jobbet sent og tidlig, og mor var til stadighet opptatt med sine vertinneplikter under offisielle lunsjer, middager og cocktailparties. På skolen ble jeg oppfattet som «sønnen til statsministeren», og jeg hadde ingen riktig gode venner, sier Alec Smith. Etter hvert begynte han å misbruke alkohol og narkotika, og levde som en hippie. Han sank så dypt at han til slutt ble arrestert på grunn av narkotikasmugling.

Akkurat det var dårlig reklame for statsminister Ian Smith. —

Omvendelsen ble redningen for meg, sier Alec Smith. — Jeg ble personlig kristen. Plutselig så jeg klart hva som virkelig skjedde i landet mitt. Rasediskrimineringen med daglig fornedrelse og ydmykelse av de svarte, og den arrogante holdningen hos mange hvite.

Kamp mot rasisme

Alec Smith begynte å engasjere seg i kampen mot rasediskriminering. Sammen med en svart prest, Arthur Kanodereka — som ble hans nærmeste medarbeider og beste venn — reiste han rundt i Rhodesia og talte om forsoning og samarbeid mellom rasene. Det begynte han med omtrent samtidig som borgerkrigen brøt ut i 1972.

— De hvite så på meg som forræder, og de svarte kunne ikke forstå at sønnen til statsministeren oppsøkte svarte miljøer og talte deres sak. — Oppgaven var vanskelig, men samtidig opplevde jeg personlig en rik tid, sier Alec Smith. — Det fikk ikke hjelpe at jeg ikke var på talefot med

foreldrene mine. Nå følte jeg at jeg jobbet for en god sak, til beste for landet.

Frigjøringen

Alec opplevde at Arthur Kanodereka ble myrdet av Ian Smiths sikkerhetsstyrker få måneder før frigjøringen. Men morderne gikk fri. Robert Mugabe kunngjorde generelt amnesti etter at han overtok som statsleder i det uavhengige Zimbabwe i 1980. — Det var en modig beslutning, sier Alec Smith. — Det bidro til å skape forsoning mellom de ulike folkegruppene, og etter hvert leges krigens sår. Det som har imponert meg mest, er nettopp forsoningen mellom svarte og hvite etter en langvarig borgerkrig som kostet titusener livet. Slik sett kan Zimbabwe stå som et mønster for landene i Afrika. Takket være forsoningen, er mange av de hvite som reiste fra landet etter at Mugabe tok makten, kommet tilbake. Alec Smith er også full av lovord om Robert Mugabe personlig; den «velutdannede marxisten som viste seg å bli en

handlekraftig, men kompromissvillig realpolitiker».

En tragedie

Men faren Ian Smith, som nå er blitt 70 år gammel, har et diametralt motsatt syn. Han kaller Mugabe-regjeringen en tragedie for landet. — Det er slett ikke noe samarbeid mellom hvite og svarte, sier han. De hvite er nødt til å bli her fordi de ikke kan ta med seg sine verdier ut av landet hvis de ønsker å emigrere. Nå er det mangel på praktisk talt alt mulig. Fra naturens side er Zimbabwe et rikt land, men det blir fattigere for hvert år som går, sier Ian Smith.

Kultursjokk

For meg var det nærmest et kultursjokk å møte Ian og Alec Smith med noen timers mellomrom i løpet av én og samme dag. De to er uenige om absolutt alt når det gjelder nasjonen Zimbabwe. Her har sannelig «eplet falt langt fra stammen». Faren er fortsatt den kompromissløse rasisten med skarpe formuleringer og en selvsikkerhet som imponerer; selv om man kan være aldri så uenig i det han sier. Sønnen er lavmælt og omstendig i sin uttrykksform, en mann som leter etter kompromisser og som helst uttaler seg i positive vendinger.

Forsoning

Alec Smith har skrevet en bok «Nå kaller jeg han bror» om sitt liv som statsministerens sønn, som via en periode som hippie, og som alkohol- og narkotikamisbruker, ble personlig kristen og samtidig engasjert i kampen for menneskerettigheter — i opposisjon til farens apartheidstyre. Det er samtidig en bok om landets nyere historie, fra Rhodesia og Salisbury til Zimbabwe og Harare. Den 18 april 1990 feirer Zimbabwe sitt 10-årsjubileum som selvstendig nasjon.

I en serie på fem programmer blir det opplesning fra «Nå kaller jeg han bror», men også samtaler både med forfatteren Alec Smith og hans far Ian Smith — og dessuten et par andre som er sentrale i boka.

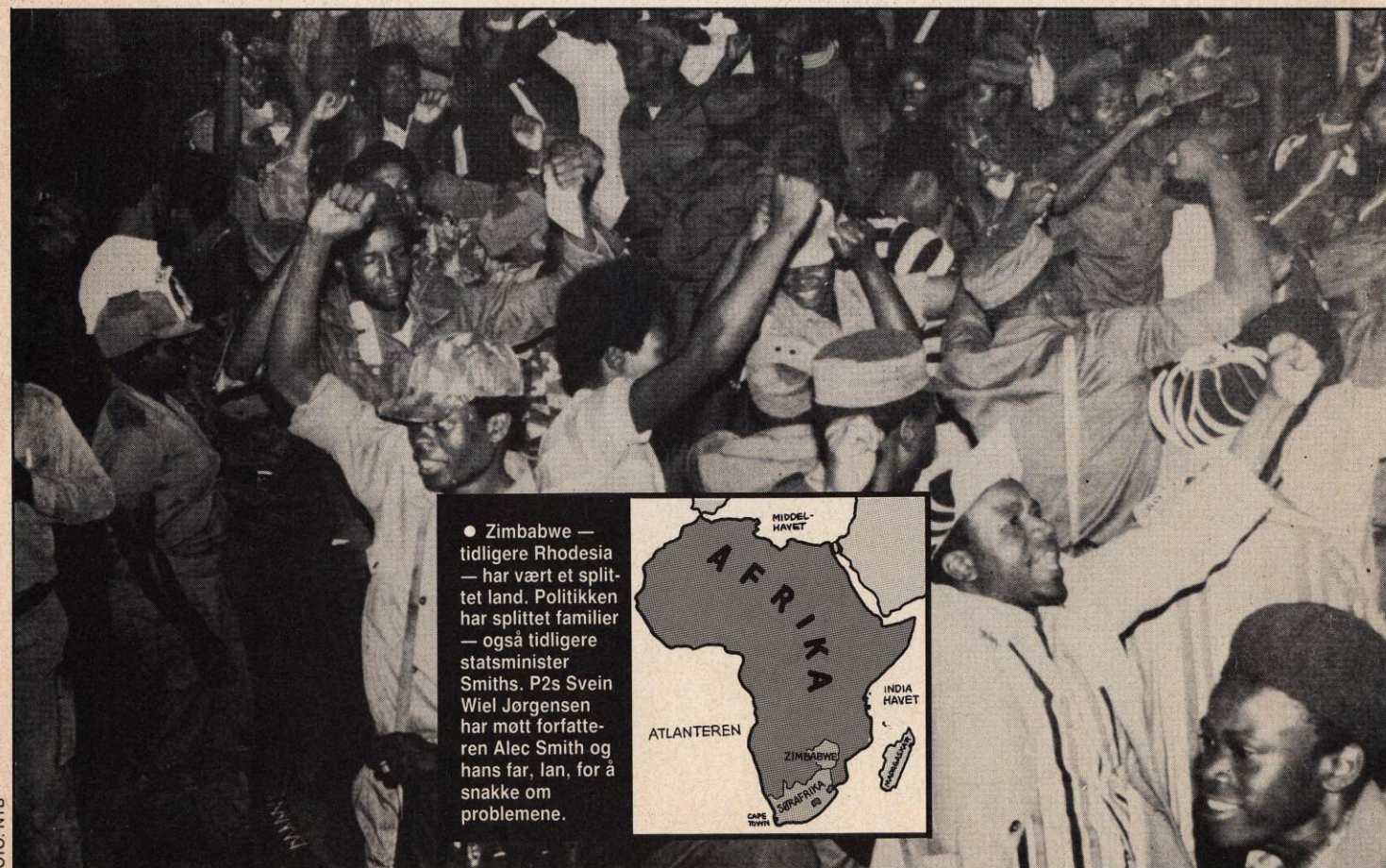
■ Tekst og foto: SVEIN WIEL JØRGENSEN

● Alec Smith og hans norske kone Elisabeth har vært og hentet yngstemann Tom Erik i barnehagen. Familien har tre barn.

● Tidligere statsminister i Rhodesia, Ian Smith, fotografert sammen med sin kone Janet utenfor huset sitt i hovedstaden Harare. Porten sto åpen da NRK kom på besøk, og det var heller ingen vaktposter eller livvakter å se.

● Zimbabwe — tidligere Rhodesia — har vært et splittet land. Politikken har splittet familier — også tidligere statsminister Smiths. P2s Svein Wiel Jørgensen har møtt forfatteren Alec Smith og hans far, Ian, for å snakke om problemene.

